

**การจัดการสิ่งปฏิกูลและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของพยาธิใบไม้ตับ
ของประชาชนในพื้นที่ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอวังคำ จังหวัดกาฬสินธุ์**
**EXCRETA MANAGEMENT AND RISK BEHAVIOR OF LIVER FLUKE SPREAD IN
LAUOY SUB-DISTRICT, RONG KHAM DISTRICT, KALASIN PROVINCE**

นิตยาภรณ์ ศรีชัย, ยุทธยา สุภาพัญญากุล, ปิยนันท์ ชีคกี้
ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น กรมอนามัย

การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการสิ่งปฏิกูลและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของพยาธิใบไม้ตับ ในพื้นที่ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอวังคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชากรที่ศึกษาคือ ครอบครัวบ้านด่านใต้ หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 จำนวน 150 ครอบครัวมีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป โดยใช้กระบวนการแบบผสมผสานสำรวจข้อมูลสภาพปัจจุบันการจัดการสิ่งปฏิกูลระดับครัวเรือนและระดับชุมชน และพฤติกรรมเสี่ยงของประชาชนในการจัดการสิ่งปฏิกูลต่อการแพร่กระจายของพยาธิใบไม้ตับ โดยครอบคลุมประเด็น ส่วนที่ถูกหลักสุขาภิบาล การเก็บกัก การเก็บขนสิ่งปฏิกูล การบำบัดและกำจัดสิ่งปฏิกูลเพื่อทำลายเชื้อโรคและป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคที่ปนเปื้อนมากับสิ่งปฏิกูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าร้อยละ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจุบันการจัดการสิ่งปฏิกูลในระดับชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความรู้หรือเคยอบรมเรื่องการจัดการสิ่งปฏิกูลร้อยละ 40 ทุกคนทราบว่า อบต. จัดให้มีรถดูดสิ่งปฏิกูลจำนวน 1 คัน ซึ่งได้รับสัมปทานถูกต้อง แล้วนำไปทิ้งที่บ่อดินที่ อบต.จัดให้ร้อยละ 100 ไม่มีรถดูดสิ่งปฏิกูลเคลื่อนเข้ามาในพื้นที่ และไม่มีเหตุร้องเรียนการลักลอบทิ้งสิ่งปฏิกูลในที่สาธารณะ การจัดการสิ่งปฏิกูลในระดับครัวเรือนพบว่า ลักษณะส้วมที่ใช้เป็นแบบบ่อเกรอะทั้งหมดร้อยละ 100 โถส้วมเป็นแบบนั่งยองร้อยละ 82.67 มีส้วมนั่งราบแบบตักน้ำราดร้อยละ 17.33 ส้วมในครัวเรือนส่วนใหญ่มีที่ระบายอากาศที่ออกจากถังเก็บกักร้อยละ 86.00 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีถังเก็บกักอุจจาระแบบ 4 วงบ่อซีเมนต์ 1 ชุดถังเก็บกัก มีความจุ 804.57 ลิตร ร้อยละ 92.67 ซึ่งทำให้เกิดปัญหาส้วมเต็มเร็วร้อยละ 12.00 ครัวเรือนส่วนใหญ่ดูดสิ่งปฏิกูล 2-3 ครั้งต่อปีร้อยละ 56.00 พฤติกรรมเสี่ยงที่มีผลต่อการแพร่กระจายของพยาธิใบไม้ตับ พบว่า พฤติกรรมเสี่ยงด้านการจัดการสิ่งปฏิกูลเมื่ออยู่บ้านมีการขับถ่ายลงส้วมทุกครั้งร้อยละ 100 แต่เมื่อออกไปทำงานในทุ่งนามีการขับถ่ายในส้วมร้อยละ 77.33 กรณีถ่ายกลางทุ่งมีการขุดหลุมฝังอุจจาระทุกครั้งร้อยละ 58.82 และพฤติกรรมเสี่ยงด้านการบริโภคพบว่า ประชาชนมีการบริโภคปลา ก้อย ปลาดิบเป็นบางครั้งร้อยละ 75.33 เป็นประจำร้อยละ 6.00 และไม่เคยกินปลา ก้อย ปลาดิบร้อยละ 18.67 บริโภคปลาร้าดิบ ส้มตำใส่ปลาร้าดิบ และแจ่วบองปลาร้าดิบเป็นบางครั้งร้อยละ 52.67 เป็นประจำร้อยละ 46.00 ตรวจพบไข่พยาธิใบไม้ในตับร้อยละ 5.7 ตรวจพบไข่พยาธิตัวโตร้อยละ 9.33 ตรวจพบไข่พยาธิปากขอร้อยละ 1.33 และตรวจไม่พบไข่พยาธิร้อยละ 79.33 ประชาชนยังคงมีพฤติกรรมซื้อยามาพยาธิใบไม้ตับกินเองร้อยละ 11.33 และเคยกินยามากกว่า 2 ครั้งต่อปีร้อยละ 3.33 ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบายในการจัดการสิ่งปฏิกูลทั้งระดับชุมชนและระดับครัวเรือนเพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในองค์กรปกครองท้องถิ่น และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา และแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติ และมีการควบคุมกำกับและการบริหารจัดการ

คำสำคัญ: การจัดการสิ่งปฏิกูล พฤติกรรมเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของพยาธิใบไม้ตับ